

Юрій
ЛИПА

Щоденний бій

Харків
«ФОЛІО»
2024

[Купити книгу на сайті kniga.biz.ua >>>](http://kniga.biz.ua)

ВІД УПОРЯДНИКА

По 27 роках літературно-публіцистичної діяльності (1917—1944) Юрій Липа залишив великий спадок. У реєстрі його опублікованих творів з урахуванням останніх знахідок — 363 позиції¹.

Художні твори митця (понад 200) свого часу були надруковані українськими видавництвами та виданнями Львова, Варшави, Праги, а також Данцига, Відня, Берліна, Кракова, Кам'янця, Тарнова, Ужгорода, Чернівців, Одеси тощо.

Більшість поетичних і прозових творів опубліковано за підписом «Юрій Липа», лише деякі — Ю. Липа, Юр. Липа, Др. Юрій Липа (син), Л-а, Юр. Л., Ю. Л., Чорноморець, Гео та Гео Чорноморець.

Свого часу автор сам почав упорядковувати свої вірші й новели у збірки², але з півсотні його публікацій так і залишилися розпороченими по газетах і журналах. Більшість із них тепер вже віднайдено і републіковано.

Після загибелі Ю. Липи його авторські збірки були передруковані в діаспорі³. В незалежній Україні вони теж дочекалися передруків і нових видань⁴.

З усіх упорядників лише Є. Маланюк «по надумі» наважився порушити авторський порядок подання поезій, щоб уникнути повторення. Він передрукував без змін «найбільш сумаричну і тестаментарну» збірку «Вірую», а зі «Світлості» і «Суворості» додав відсутнє. За це укладач був критикований найкращим знавцем біографії і творчості Ю. Липи Левом Биковським, який був незадоволений порушенням авторського складу й хронології публікацій.

Видання «Час людини» є другою спробою нового упорядкування художніх творів Юрія Липи. З урахуванням досвіду Є. Маланюка і зауважень Л. Биковського здійснено обережне втручання у зміст авторських поетичних збірок і мінімальна адаптація авторського тексту.

У «Часі людини» зібрано разом усі відомі сьогодні художні твори Ю. Липи (за винятком роману «Козаки в Московії»): від раннього

оповідання «Минуле» (1918) до останнього вірша «Спокійно згноби своєвілля...» (1944).

Ю. Липа не датував свої твори, лише декілька з двох сотень позначено роками, як новела «На варті» (написана і підписана 1919 р., а вперше опублікована в 1930 р.) Інколи рік завершення праці над тим або іншим твором можна встановити за листами автора до редакторів, як це було з новелою «Гаркавий» (надіслана до ЛНВ у березні 1929 р., але надрукована в «Новому часі» в січні 1937 р.). Загалом точну дату написання встановити неможливо, тому при упорядкуванні складу збірки «Час людини» враховано принаймні хронологію публікацій.

До вступного розділу «Із раннього» відібрано 5 творів літератора-початківця, що збереглися з одеських часів: три вірші з архіву Інституту рукопису, опубліковані О. Боронем у 2003 р., і перше друковане оповідання. Щодо твору «Вдячний шпак», також віднесеному до «проби пера», то за припущенням упорядника подібна авторська проза могла з'явитися десь у часи одеських фейлетонів. Нічого подібного він більше ніколи не писав.

Поетична частина творчої спадщини Ю. Липи представлена у п'яти розділах⁵.

«Світла поезія» містить пейзажну та особисту лірику (46 творів), «Суворі поезія» — міліарну й громадянську (53 твори), «Духовна поезія» — релігійну і біографічну (40 творів).

У цих трьох розділах збережено авторську тематику і послідовність поетичних збірок «Світлість» (1925), «Суворість» (1931) і «Вірю» (1938), але прибрано повтори, а кожний розділ доповнено «світлими», «суворими» і «духовними» поезіями з інших збірок або опублікованими поза збірками.

Перший розділ містить останні знахідки зі спадщини Ю. Липи — невідомі вірші у вигляді «фотознятків» з пропам'ятного збірника «Юрій Липа (1900—1944)» (1947). Його укладач Л. Биковський отримав рукописи з архіву подружжя Холодних. Н. Лівницька-Холодна згадувала, що Ю. Липа вважав їх «негідними друку», але не знищив. Напередодні свого одруження він приніс ці та деякі інші твори своїм друзям, може, хотів пізніше повернутися до них? Тепер вірші надруковані у збереженому варіанті.

До другого розділу, серед інших знахідок поза збірками, подано малознані твори Ю. Липи часів його членства в корпорації «Чорноморе» — пісні чорноморців і гімн чорноморців, написаний у співавторстві з Г. Чупринкою.

У третьому розділі додатково представлено повні і короткі варіанти відомих віршів, опубліковані у різні роки.

До розділу «Драматичні поеми» увійшли всі 9 творів цього жанру. Три з них мають присвяти: Батькові — «Слово в пустині», Матері — «Троянда з Єрихону» і Михайлові Мухину («Його милості пану М. М. сенатору Парнасу українського та орденів кавалеру») — «Ярмарок».

Переклади згруповано в окремий розділ⁶. Більшість — здійснено з німецької та французької мов. Вісім з 30 перекладених творів ре-публіковано вперше, деякі майже через 100 років після першодруку, серед них — лише один прозовий (з Поля Верлена).

Прозова частина творчої спадщини Ю. Липи складена з двох розділів⁷.

У розділі «Поетична проза» представлено 4 малознані твори Ю. Липи 1920-х рр., стилізовані під притчі та народні оповідання.

Розділ «Воєнна проза» містить 19 творів. За основу взятий авторський тритомник новел «Нотатник» (1936—1937). Усі новели розташовані в хронологічній послідовності описаних історичних подій. Кардинальну зміну розташування творів здійснено за «підказки» самого автора зі статті-подяки «Нагороджений “Нотатник”».

«Нотатник» доповнено новелами «Моренко» (1937) і «Гаркавий» (1937), які чомусь не потрапили свого часу до третього тому, хоча цілком відповідають тематиці.

Також до воєнної прози додано художній нарис «Петлюра» (1937) — одну з тих знахідок, що варті часу, витраченого на пошуки. Письменником відтворено останню ніч перебування голови Директорії УНР на українській землі.

Коли упорядкування збірника було завершено, з'явилася пропозиція: замість післямови додати відгуки на твори, вміщені у ньому. Постало питання вибору з понад 400 авторів та близько 1400 публікацій⁸.

Назва видання («Час людини») і основа його упорядкування (авторські збірки «Світлість», «Суворість», «Вірую», «Нотатник») допомогли виокремити 17 прижиттєвих відгуків тринадцяти сучасників Ю. Липи, серед них Є. Маланюк, М. Мухин, П. Коструба, о. Г. Костельник, Б. Ольхівський, М. Гнатишак, С. Гординський, О.-М. Мох, М. Струтинська, М. Матвіїв-Мельник. Автори рецензій під псевдонімами Варро, М-кий та статті без підпису — упоряднику невідомі. Переважна більшість статей актуалізована вперше.

Упорядник вдячна фахівцям за допомогу.

Окрема подяка — співробітникам видавництва «Фоліо», які спонукали до глибшого опрацювання життєвого шляху і творчої спадщини Юрія Липи, що з появою «Часу людини» стануть ближчими до читача і дослідника.

ВІН І ВОНА⁹

Він був большевик-радикалом.
Вона до ес-ерів пішла.
«Миритись!» — кричав він з запалом.
«Війна до кінця!» — так вона.
На мітингу якось зустрілись.
І він її враз покохав.
Тут принципи враз помирились —
Обох піп-кадет повинчав.

2003¹⁰

ПСЕНЬКА

Шановне громадянство!
Скажу вам кілька слів:
«Усе моє панянство
Не варто трьох рублів!»
Я зовсім демократ,
Народу щирий брат.
Миритись я бажаю,
Бо воюватись зле...
І хто сказав — не знаю —
Немов би я каде?
Я зовсім демократ,
Народу щирий брат.
Бог поміч! Поділити
Всі землі я б хотів,
Аби ту залишити,
Що дід мені купив.

Я зовсім демократ,
Народу щирий брат.
Казати вам, між нами,
Я змалку радикал,
Але за ворогами
Се од усіх ховав.
Я зовсім демократ,
Народу щирий брат.
2003

ПОРАДА

Хлопці! Вам усім не раджу
Покохать дочок чужинців,
Бо ж тоді ви всі по правді
Для вітчизни суть злочинці.
А дружить з ними?.. Боже?!
Сього я зовсім не раджу.
То ж викохувать Україні
На погибель роту вражу.
І крім того ... взагалі вас
Од сього остерігав би.
Ліпше в річку каменисту
Скочить з гірської дараби.
Але чую, тут питають,
Власне, я кого кохаю?
Е, панове! Я для себе
Особистий погляд маю.
2003

МИНУЛЕ¹¹

Петро Ковалів йшов до міста. Шлях увесь час крутився серед горбів, а по обидва боки його шуміло жовте море стиглого хліба. Хоч вітру не було, широкий шум од колоскових хвиль вливався і заповнював душу подорожнього. Здавалося, лише дві сили співали хвалу життю: родюча земля тихим голосом збіжжя і пестливе небо цвірінканням і тьохканням пташок, що купалися в променях сон-

ця. Але ні! В кожному клаптику поля було своє особнє життя, бадьоре і сильне.

Ось невеличка брунатна кузка гризе і гризе колосок, не помічаючи нічого навкрузи, а зелено-жовтий коник із дзвінким «цір-р» перелітає з місця на місце; там далі цікаві ховрашки, сидячи коло своєї нори, свистом оповіщали весь світ про своє внутрішнє задоволення; а жайворон, немов промінням сонце, обливав своєю піснею і ниву, і перехрещені між собою шляхи, і долини... ген... аж на обрії видні села та хутори.

Петро вийшов удосвіта і тепер був стомлений довгою дорогою і прикрою спекою. Увесь укритий тонким шаром пилу, він шукав очима захисту від спеки. Вузька городянська одежа гарячила тіло, і великі краплі поту пливли з-під чорного кашкета на засмалене обличчя парубка.

Нарешті він побачив недалеко від шляху три високі старі верби, а між ними серед пишної трави криницю з журавлем. Туди простувала стежка. Заспокоївши спрагу, Петро ліг під вербами і з приємністю витягнув напрацьовані ноги. Верби поважно шуміли, колоски шепотіли срібним шепотінням, і він заснув...

.....

Шумить, шумить зелений ліс. Столітні дуби підняли високо свої верхівлі і застигли. На луговинах трава цвітуча між кущів зелених колихається стиха. Стежкою поміж кущів, серед дубів іде веселий Петро. Веселі думи в ясноволосій його голові, і дзвінка пісня на устах. Іде він до діда свого старого, що має пасіку в самій гущавині лісу. Іде він, виспівує про Сагайдачного, про Кішку і про небіжчика Хмеля. Не знає, не відає він, хто гетьманує в сей час: чи Юрась, чи Виговський, чи може Тетеря. Тай байдуже йому! Про карі веселі оченята своєї милої думає він, про дзвінкий її голосочок, про неї, що так привітно шепотить увечері, коли вони сидять попід вишнями. Все Петро бачить попереду, все йому ясніє й усміхається. Він коваль, коваль непоганий, вміє і списа викувати, зможе і рало, і сокиру. Швидко кінчатся жнива, і посватає він свою Оксаночку та буде сидіти з нею ввечері на призьбі, а маленький пустун-синок буде казати йому «тату».

Прийшов він до діда, усміхається йому луговина, де стоїть пасіка; вулики, то біленькі, то почорнілі, нагадують ситих пташок, а маленька дідова хатка запала, як плесковатий гриб. Аж ось і сам дід —

високий, жвавий попри літа, весь у білому одягнений, усміхається. Весело Петрові од посмішки дідової, і бджоли весело гудуть старому, давньому знайомому. Поговорив він з дідом про справи родинні, про звичайні селянські справи, а далі мовив дід:

«Погано, Петре, погано тепер добрим людям жити на Україні, навів Хмельниченко татар, сила явилась розбишацьких ватаг, — і свої, і чужі плюндрують та нищать Україну».

І похитав дід своєю головою.

«До нас не дійдуть, не зачеплять!» — сказав Петро і пригадав Оксаночку любу, нивки веселі, село привітне, і здавалося йому, певно, що не будуть плюндрувати і палити їх ані татарські орди, ані розбишацькі загони.

Узяв Петро меду і воску додому, обнявся, поцілувався з дідом і пішов жваво стежкою.

Довго йшов він, і якимось не той уже був настрій, вже не кивали привітно дерева, а квітки і трава мов послули.

Сум здушив серце Петрові.

«Буря буде», — подумав він, але не заспокоївся.

Все ближче підходив до узлісся, і все важче робилося йому.

Аж коли вийшов з лісу і поглянув на своє село, то, здавалося, серце йому розірветься.

Село було поруйноване! «Татари, гайдамаки?..» — і сльози залили Петрові очі.

«Оксаночко, батьки мої ріднесенькі!..» — і побіг він, як несамолюбий. Хата їхня, видно, була поруйнована, а сусідів Демків садок порубали нащось вороги, і замість мазанки лиш димар закурений стирчав серед глини і вапна.

Ось Петро підійшов ближче.

Вулиця була закидана чимось дивним і незвичайним: жіночі очіпки, одежа, скрині, битий посуд, заплямовані кривцею подушки, з яких летіли за вітром пух і пір'я.

Петро не розглядався і біг з думкою: де рідні, що з рідними? Він біг, але зненацька зупинився: поперек дороги лежав труп.

Се був високий, ставний розбишака, весь у червоне одягнений із зеленим поясом; вбили його несподівано, з-за кутка, і на обличчі гайдамаки зісталася зневажлива зухвала посмішка.

Його велика порана на грудях почала вже чорніти.

Петро злякався від людської крові, від подиху смерті, даремної і гидкої.